

Csiki Tamás – Etl Alex – Pénzváltó Nikolett – Tálás Péter – Zavoianu Dóra:¹

Stratégiai töréspontok Donald Trump és az európai szövetségesek kapcsolatában

Vezetői összefoglaló

- Donald Trump elnökségének első két hónapját az elnök és az adminisztráció vezető tagjai közötti ellentmondásos üzenetek és az ebből eredő bizonytalanság jellemezték. A szövetségesek Trump elnök döntéseinek esetleges kiszámíthatatlanságára, az amerikai biztonsági garanciák és politikai elkötelezettség meggyengülésének lehetőségére komoly aggodalommal tekintettek.
- A következő hónapokban a transzatlanti kapcsolatok stratégiai töréspontjait jelenthetik azok a viták, amelyek a védelmi kiadások növelését, az „Iszlám Állammal” szembeni fellépés fokozását, az afganisztáni stabilizációs erőfeszítések megerősítését és az Oroszországhoz fűződő viszonyt övezik.
- Az amerikai adminisztráció üzenete egyértelmű: nagyobb hozzájárulást várnak európai szövetségeiktől, mind anyagi, mind műveleti értelemben. A gyakorlati lépésekben – a kelet-közép-európai előre tolt amerikai jelenlét megerősítése, a közkeleti amerikai szerepvállalás növelése – egyelőre nem látható negatív változás, a szövetségeseknek a következő hónapokban lehetőségük nyílik kézzel fogható lépésekkel bizonyítani kölcsönös elkötelezettségüket a szövetségi rendszer, illetve az amerikai Egyesült Államok mellett.
- A politikai viták ellenére a szövetség tagállamainak lakossága többségében pozitívan vélekedik a NATO-ról, „hasznosnak” látja a tagságot.

Donald J. Trump 2017. január 20-i elnöki beiktatását és az év eleji óvatos tapogatózást követően februárban megkezdődtek azok az érdemi találkozók, amelyek az Egyesült Államok és európai szövetségesei vonatkozásában kijelölik a transzatlanti kapcsolatok egyes stratégiai töréspontjait – azaz azokat a kérdéseket, amelyekben a fokozódó amerikai elvárások nyomán a szövetségeseknek dűlőre kell jutniuk. Ilyen találkozó volt az első visszhangokat beharangozó máltai informális EU-csúcstalálkozó (2017. február 3-án), az amerikai elvárások egy részét becsatornázó NATO védelmi miniszteri találkozó Brüsszelben (2017. február 14-15-én), és a nemzetközi biztonság számos kérdését megvitató 53. Münchener Biztonságpolitikai Konferencia (2017. február 17-19-én). Elemzésünkben a kirajzolódó stratégiai töréspontokat vizsgáljuk meg és értékeljük Donald Trump elnökségének az európai biztonságra és védelempolitikára gyakorolt hatását és lehetséges következményeit illetően, kiemelten a NATO, az „Iszlám Állam” elleni nemzetközi fellépés, az afganisztáni stabilizáció és az amerikai-orszag kapcsolatok vonatkozásában.

Donald Trump elnökségének első visszhangjai

Donald Trump elnökké választása több ponton is érzékenyen érinti az Egyesült Államok európai szövetségeseit, mindenekelőtt a NATO jövője, az amerikai biztonsági garanciák fenntartása kapcsán. Az új elnök ugyanis – már elnökjelöltként is² – számos alkalommal megkérdőjelezte a szövetség fenntartásának hasznosságát, elsősorban arra hivatkozva, hogy számos európai tagállam jóval a NATO által elvárt GDP 2%-os szint alatt fordít védelmi kiadásaira.³ Ráadásul a bizonytalanságot csak tovább növelte, hogy több prominens amerikai elemző is a NATO-ban vállalt amerikai szerep visszafogása mellett érvelt az elnökvá-

¹ Csiki Tamás (csiki.tamas@uni-nke.hu) az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont tudományos segédmunkatársa. Etl Alex (etl.alex@uni-nke.hu) és Pénzváltó Nikolett (penzvalto.nikolett@uni-nke.hu) doktoranduszok az NKE SVKK kutatóasszisztensei. Dr. Tálás Péter CSc (talas.peter@uni-nke.hu) az NKE SVKK igazgatója. Zavoianu Dóra (zavoianu.dora@uni-nke.hu) az NKE SVKK kutatóasszisztense.

² David E. SANGER, Maggie HABERMAN: [Donald Trump Sets Conditions for Defending NATO Allies Against Attack](#), [online], 2016. 07. 20. Forrás: nytimes.com [2017. 03. 03.]; David E. SANGER, Maggie HABERMAN: [Transcript: Donald Trump on NATO, Turkey's Coup Attempt and the World](#), [online], 2016. 07. 21. Forrás: nytimes.com [2017. 03. 03.]

³ James MASTERS, Katie HUNT: [Trump rattles NATO with 'obsolete' blast](#), [online], 2016. 07. 20. Forrás: cnn.com [2017. 01. 17.]; Matthew KARNITSCHNIG: [Donald Trump Leaves Europe in the Cold](#), [online], 2017. 01. 20. Forrás: politico.eu [2017. 03. 03.]

lasztást megelőzően.⁴ Márpedig amennyiben az Észak-atlanti Szövetség létjogosultságát annak legnagyobb tagállama kérdőjelezi meg, az alapvetően alakíthatja át a második világháború vége óta stabil lábakon álló transzatlanti szövetségi rendszert, gyengítheti a kollektív védelem és az elrettentés alapját jelentő garanciákat, és mindezzel gyökeresen megváltoztathatja meg Európa biztonsági helyzetét (elsősorban Oroszországgal szemben).

Ugyanakkor a Donald Trump által 2017 februárjáig képviselt álláspontban stratégiai ellentét feszül az izolacionizmust hirdető kampánybeszédek és az Egyesült Államok hagyományos nagyhatalmi kötelezettségei (multilaterális szövetségi rendszerek, kétoldalú biztonsági és védelmi megállapodások), valamint nemzeti biztonsági érdekei között (az amerikai politikai-gazdasági érdekek védelme más térségekben, a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés). Ezért az elmúlt hónap nemzetközi találkozóin az elnök ígéretei és a nemzetközi fejlemények miatt lépéskényszerbe került az új adminisztráció, Trumpnak és a kinevezett védelempolitikai vezetőknek⁵ reagálniuk kellett, hogy milyen nagy stratégiát kívánnak követni a katonai biztonság területén.

A hivatalát elfoglaló elnök azzal sem segítette sokat az európai kapcsolatokon, hogy Oroszországgal szimpatizáló retorikája mellett éles kirohanást intézett az Európai Unió ellenében, és melegen üdvözölte Nagy-Britannia kilépési szándékát (Brexit). Éppen azért az új adminisztrációt az európai vezetők is több szempontból bírálták az EU február 3-i máltai informális csúcstalálkozója során, sőt azt megelőzően is. Elsőként Donald Tusk az Európai Tanács (EiT) elnöke fogalmazott meg kritikát az Egyesült Államok új elnökével szemben a 27 EU-tagállam vezetőjének a máltai csúcs előtt írt levelében.⁶ Az EU-t érintő kihívásokat számba véve ugyanis az EiT elnöke előkelő helyen írta le, hogy az „Európai Unió különösen a Washingtonban bekövetkezett változások miatt került nehéz helyzetbe, ugyanis az új adminisztráció megkérdőjelezni látszik az elmúlt 70 év amerikai külpolitikáját.”⁷ Joseph Muscat, Málta miniszterelnöke a február eleji csúcstalálkozót követően úgy fogalmazott, hogy az uniós vezetők aggodalmukat fejezték ki az új adminisztráció néhány döntése és bizonyos kérdésekben mutatott attitűdjé miatt.⁸ Muscat azonban azt is kiemelte, hogy ez nem egyenlő az Amerika-ellenességgel, ugyanakkor egy jó kapcsolatban mindenképp fel kell szólalni, ha az egyik fél úgy érzi, hogy a másik az alapelvein tipor.⁹ Angela Merkel gazdasági kérdésekben (a vállalati adók csökkentése miatt) bírálta Donald Trumpot, és kiemelte, hogy lépésről lépésre kell majd feltérképezni azokat a területeket, amelyeken lehetőség nyílik az együttműködésre az új adminisztrációval, és azokat is, amelyekben ez kevésbé lesz lehetséges a korábbiakhoz képest.¹⁰ Erre március 14-i személyes találkozásukon Washingtonban lesz is lehetősége (majd a júliusi hamburgi G-20 csúcson ismét).¹¹ Francois Hollande leginkább azt sérelmezte a csúcstalálkozó utáni nyilatkozatában, hogy Donald Trump üdvözölte a Brexitről szóló döntést. A francia elnök hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államoknak nem szabad belefolynia az ehhez hasonló európai ügyekbe – még akkor sem, ha az adott kérdésben az elnöknek megvan a maga véleménye.¹² Az európai-amerikai kapcsolatok vonatkozásában pozitívumként említhető ugyanakkor, hogy Donald Trump májusban a tervek szerint személyesen is részt vesz majd a NATO új főhadiszállásának felavatásának apropóján rendezett minicrucstalálkozón Brüsszelben.¹³

⁴ Lásd például John J. MEARSHEIMER nyilatkozatát: [Evaluating U.S. Foreign Policy Since the End of the Cold War](#), [online], 2016. 05. 20. Forrás: charleskochinstitute.org [2017. 01. 20.], vagy Bruce FEIN írását: [The United States Should Withdraw from NATO](#), [online], 2016. 08. 29. Forrás: huffingtonpost.com [2017. 01. 20.]

⁵ Elsősorban az Európába látogató Michael Pence alelnöktől és James Mattis védelmi minisztertől várták az egyértelmű üzenetet az európai vezetők. Ugyanakkor az is aggodalmat keltett, hogy az elnök és a vezető tisztviselők egymásnak ellentmondó formális nyilatkozatai mellett informálisan is euroszeptikus és kritikus állásfoglalásokról szivárogtak ki hírek. Lásd például: Noah BARKIN: [Exclusive: White House deklared EU-skeptic message before Pence visit – sources](#), [online], 2017. 02. 21. Forrás: reuters.com [2017. 03. 01.]

⁶ „Együtt győzhetünk, megosztva elbukunk”: Donald Tusk elnök 27 uniós állam-, illetve kormányfőhöz intézett levele az Európai Unió jövőjéről a máltai csúcstalálkozó előkészítéseként, [online], 2017. 01. 31. Forrás: consilium.europa.eu [2017. 03. 08.]

⁷ Uo.

⁸ Kate MCCANN, Laura HUGHES: [EU leaders attack Donald Trump saying 'we won't be trampled on' and warn of impact on the bloc's future relations with US](#), [online], 2017. 02. 03. Forrás: telegraph.co.uk [2017. 03. 01.]

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Patrick DONAHUE, Aren DELFS, Justin SINK: [Merkel to meet Trump March 14 as nations face biggest test in decades](#), [online], 2017. 03. 03. Forrás: bloomberg.com [2017. 03. 07.]

¹² Uo.

¹³ Julian E. BARNES: [Trump Set to Attend NATO Summit in May](#), [online], 2017. 02. 06. Forrás: wsj.com [2017. 02. 10.]

Mindennek fényében James Mattis védelmi miniszter európai körútja (a NATO védelmi miniszteri találkozó és a bilaterális találkozók, valamint a müncheni konferencia) három célt szolgált: jelezte az amerikai biztonsági garanciák komolyságát; közölte az amerikai elvárásokat az európai hozzájárulásokra vonatkozóan,¹⁴ és egyeztetett az „Iszlám Állam” ellenes stratégia tervezett változásairól,¹⁵ valamint az Afganisztánban esetleg szükségessé váló újbóli csapaterősítésekről,¹⁶ beleértve az európai hozzájárulásokat. Erre erősített rá Michael Pence alelnök találkozója az európai politikai vezetőkkel.

A februári nemzetközi találkozók során az Amerikai Egyesült Államok képviselői egyértelműen kifejezték az ország elkötelezettségét Európa és a NATO felé. Müncheni nyitóbeszédében Mattis annak a közös európai és amerikai örökségnek a fontosságára hivatkozott, melyet az értékek, az elvek, a szabadság, a demokrácia, az igazság és a jog uralma köt össze.¹⁷ Ezt az álláspontot erősítette Pence alelnök is, amikor azt hangsúlyozta, hogy „az Egyesült Államok megingathatatlanul támogatja az észak-atlanti szövetséget.”¹⁸

Ugyanakkor az amerikai vezetők azt az elvárást is határozottan képviselték, hogy a további szoros együttműködés egyik alapfeltétele az egyenlőbb tehermegosztás.¹⁹ A NATO főtitkára Münchenben arról beszélt, hogy a védelmi költségvetés emelése egyformán érdeke az összes szövetséges tagállamnak. Emlékeztette a jelenlévőket arra, hogy a walesi csúcson vállalt kötelezettségeket konszenzusos alapra fektették, így a szövetségeseknek ki kell állnia a washingtoni szerződésben foglaltak mellett.²⁰ Az Európai Unió képviselői jelezték, hogy a NATO nem csupán az európaiaknak létfontosságú, hanem közös érdek. Angela Merkel azt hangsúlyozta, hogy Európa békéhez való hozzájárulása nem csupán a védelmi költségvetések emelésével valósul meg, és a nemzetközi multilaterális intézmények, mint az ENSZ és az Európai Unió, kiemelkedő szerepet játszanak korunk fenyegetéseinek kezelésében.²¹ Federica Mogherini is a két szervezet együttműködését említette az európaiak elkötelezettségének példaként: az EU 42 közös projekten dolgozik a NATO-val, ami a védelmi költségvetések emelésén túl a képességek fejlesztését és az oktatásba való befektetést is jelenti.²²

A NATO szerepe és jelentősége az Egyesült Államok számára

Bár Donald Trump számos tekintetben kritikusan szólt az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéről, politikai véleménye – vélhetően az adminisztráció sorban kinevezett tagjaival és a szövetséges államok vezetőivel folytatott egyeztetések hatására – elnöki beiktatását követően sokat finomodott. Hovatovább az elnökválasztási kampányban még „idejétmúltnak” bélyegzett²³ szervezet mellett januárban már támogatását fejezte ki – továbbra is fenntartva, hogy a szövetségben belüli tehermegosztáson javítani kell.²⁴ Az európai hozzájárulás jelenlegi mértékének erős kritikája tartalmát tekintve nem új, csupán stílusát tekintve karcosabb a korábbiaknál, s a szövetség modernizációjának kérdését sem az új amerikai elnök vetette fel először (például a döntési folyamatok lassúsága, körülményessége kapcsán).²⁵

¹⁴ Lolita C. BALDOR: [Mattis' Reassurance Tour in Europe Could Include US Requests](#), [online], 2017. 02. 14. Forrás: stripes.com [2017. 02. 14.]

¹⁵ Richard SISK: [Mattis Headed to Europe Next Week for Talks on ISIS Campaign](#), [online], 2017. 02. 10. Forrás: military.com [2017. 02. 10.]

¹⁶ Andrew DEGRANDPRE: [Before there's another surge in Afghanistan, Mattis and his generals need to meet](#), [online], 2017. 02. 11. Forrás: militarytimes.com [2017. 03. 03.]

¹⁷ [Opening Statements by Ursula von der Leyen and James N. Mattis](#), [online], 2017. 02. 17. Forrás: Securityconference.de [2017. 02. 20.]

¹⁸ [Statement by Michael Richard Pence](#), [online], 2017. 02. 17. Forrás: Securityconference.de [2017. 02. 20.]

¹⁹ CSIKI Tamás: [Hol a pénz? A NATO védelmi kiadási trendjei és a közös teherviselés kérdései](#), [online], 2017. 02. 20. *SVKK Elemzések*, 2017/2, 1. o. [2017. 02. 21.]

²⁰ [Statement by Jens Stoltenberg](#), [online], 2017. 02. 17. Forrás: Securityconference.de [2017. 02. 20.]

²¹ [Statement by Angela Merkel](#), [online], 2017. 02. 17. Forrás: Securityconference.de [2017. 02. 20.]

²² [Speech by Federica Mogherini at the Munich Security Conference](#), [online], 2017. 02. 18. Forrás: EEAS.europa.eu [2017. 02. 20.]

²³ [Trump worries NATO with 'obsolete' comment](#), [online], 2017. 01. 16. Forrás: bbc.com [2017. 02. 20.]

²⁴ Tom BATCHELOR: [Trump vows 'strong support' for NATO ahead of showdown in Brussels](#), [online], 2017. 02. 06. Forrás: independent.co.uk [2017. 02. 20.]

²⁵ CSIKI, i. m. 9–10. o.

Ugyanakkor azt is látunk érdemes, hogy a NATO nem csupán az európai tagállamoknak fontos a biztonsági garanciák kapcsán,²⁶ hanem az Egyesült Államok nemzetközi vezető szerepének politikai legitimitációjához is hozzájárul: a legfejlettebb államok közül 27 – a világ 196 államából 14 százalék – támogatását tudja biztosítani. Hasonlóképpen, katonai téren a 28 NATO-tagállam adja a világ katonai kiadásainak 50,8%-át (az Egyesült Államok maga 33,3%-ot), katonai képességeinek (pontosan nem számszerűsíthető) többségét.²⁷ A NATO tagállamok az Egyesült Államok védelmi ipara számára is jelentős felvevőpiacot biztosítanak. A közös érdekek mentén a szövetséges államok – többnyire²⁸ – támogatják az Egyesült Államok nemzetközi tevékenységét is: részt vesznek szankciós rezsimekben (Irán, Oroszország), embargókban (Líbia), illetve politikai legitimitációt és katonai támogatást nyújtanak a nemzetközi válságkezelő műveletekhez (Afganisztán).²⁹ Ugyancsak támogatják az amerikai terrorizmus-ellenes fellépést hírszerzés, információ-megosztás, normatív támogatás (pénzügyi és jogi szabályozási együttműködés) formájában és a terrorista-gyanús személyek elhelyezésében.

Az európai szövetségesek Oroszország, az Északi-sarkvidék és a Közel-Kelet vonatkozásában is hasznos geostratégiai partnert jelentenek. Amerikai-orosz nagyhatalmi konfliktus esetén – a hidegháborúhoz hasonlóan – politikai, gazdasági együttműködést, katonai támogatást biztosítanak, és hozzáférhetővé teszik (avagy orosz szemszögből lezárják) a Grönland – Izland – Egyesült Királyság közti tenger átjárókat (ún. „GIUK gap”), valamint a Gibraltári-szorost és a Boszporusz–Dardanellákat. Az Egyesült Államok aktív közel-keleti szerepvállalása esetén Európa általánosan, Törökország specifikusan az amerikai erők felvonulási terepe, logisztikai háttere.

Az amerikai erők és haditechnikai eszközök 2016-ban mintegy 95.000 fővel voltak jelen 11 európai országban, és ezt Kelet-Közép-Európa 6 országában (Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia, Bulgária) rotációs jelenlét és előre telepített hadianyag-készletek formájában meg is erősítették; 8 országban pedig (az előzők és Szlovákia, valamint Magyarország) a NATO Előretolt Vezetés-Irányítási Törzselemeit hozták létre (*NATO Force Integration Unit* – NFIU). A NATO nukleáris elrettentő képességének égisze alatt amerikai taktikai nukleáris eszközöket állomásoztatnak Németországban, Belgiumban, Olaszországban, valamint Törökországban, illetve – hivatalosan meg nem erősített hírek szerint – Romániában is.³⁰ A NATO európai rakétavédelmi rendszerének elemei pedig Németországban, Lengyelországban, Romániában, Törökországban, Spanyolországban és Aegis hadihajókon települnek.

Ezen előnyök jelentős része ugyan vélhetően kétoldalú kapcsolatokon keresztül is biztosítható az Egyesült Államok számára, azonban nem lehet általános érvénnyel szétválasztani, hogy az egyes államokkal kétoldalú formában fenntartott kapcsolatok mennyiben gyengülnek akkor, ha a többoldalú keret (NATO) lényegesen meggyengül, vagy felbomlik. A koordinált, közös fellépést minden bizonnyal megnehezítené, még ha abból is indulunk ki, hogy a kapcsolat hatalmi szempontból egyenlőtlen: a kis – gyengébb, sebezhetőbb, kedvezőtlenebb tárgyaló pozícióban lévő – államok számára fontosabb a NATO, mint a nagyok számára, ha csak az egyéni érdekeket vesszük figyelembe. Hasonlóképpen, az egyes államok számára fontosabbak a NATO kollektív biztonsági garanciái, benne az amerikai garanciák (hiteles

²⁶ Jegyezzük meg, hogy a kollektív védelem általi biztonsági garanciák az Egyesült Államokat is védik: a Washingtoni Szerződés V. cikkelyének egyedülálló aktiválására 2001. 09. 12-én, a New York és Washington elleni al-Kaida terrortámadást követően került sor.

²⁷ SIPRI Military Expenditure Database, [online], 2016. Forrás: Sipri.org [2017. 02. 20.]

²⁸ A 2003-as iraki, majd 2011-es líbiai nemzetközi beavatkozások során láthattunk arra is példát, amikor a tagállamok közül európai nagyhatalmak nem támogatták az amerikai törekvéseket (előbbi esetben Franciaország és Németország, utóbbi esetben Németország), sőt kimaradtak a műveletekből. Ugyanakkor a kisebb tagállamok körében éppen az ilyen esetek lehetnek azok, amikor az Egyesült Államok iránti politikai elkötelezettségüket látványosan meg tudják mutatni, mint az iraki beavatkozást támogató ún. „nyolcak levele” és „vilniusi tízek nyilatkozata” esetében. Lásd: [A Nyolcak levele](#), [online], 2003. 01. 30. Forrás: grotius.hu [2017. 02. 20.] és [A „vilniusi tízek” nyilatkozata](#), [online], 2003. 02. 05. Forrás: grotius.hu [2017. 02. 20.]

A kelet-közép-európai államok és az Egyesült Államok szoros kapcsolatára vonatkozó politikai igényt támasztotta alá az Obama adminisztrációhoz címzett két nyílt levél 2009. július 15-én az orosz-amerikai kapcsolatok normalizálására (a „reset”-re), majd 2009. szeptember 22-én a grúz-orosz háborúra reagálva. Lásd: [A nyolcaktól a huszonkettekig. Politikusi levelek Kelet-Közép-Európából. Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle](#), II. évf., 2009/8, 74–83. o.

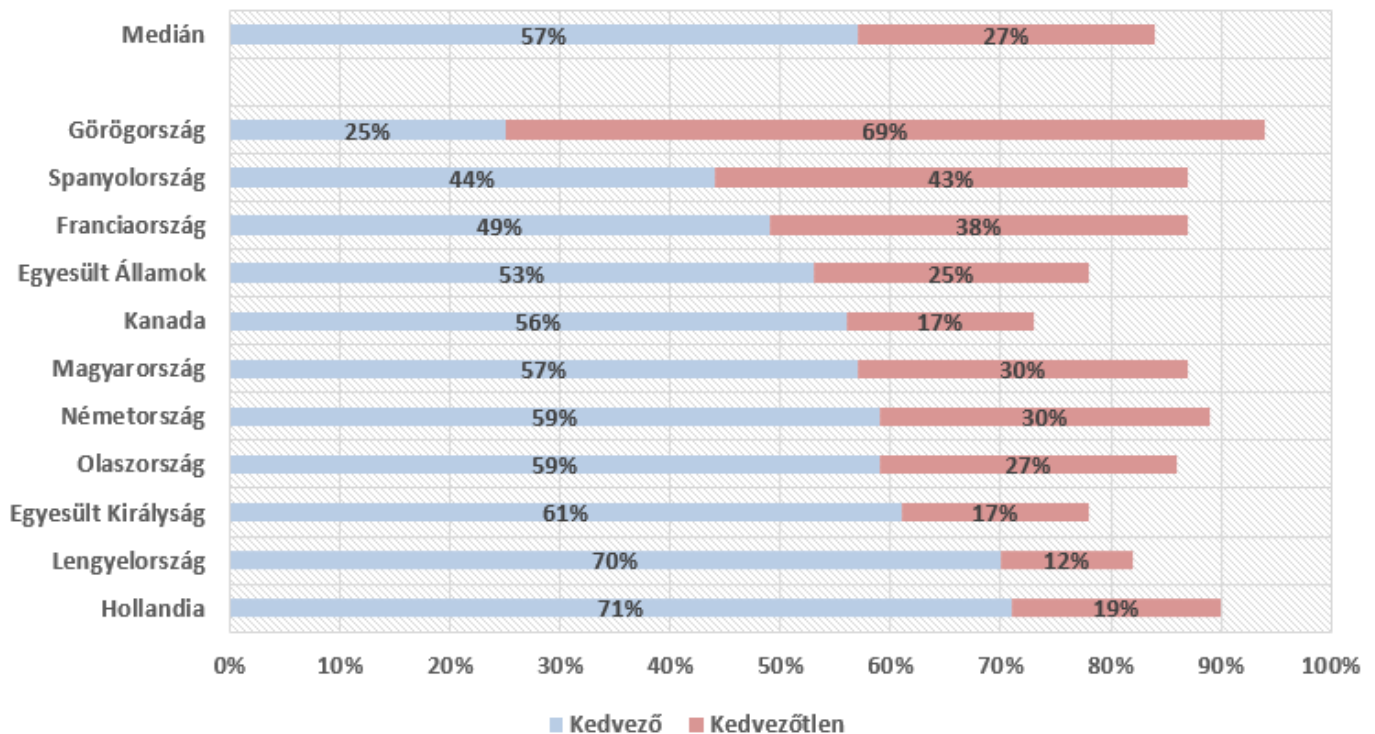
²⁹ Az afganisztáni jelenlét csökkentése óta a NATO működésében is jellemzővé vált az ad hoc műveleti részvétel (lásd a líbiai beavatkozást), mely szerint azok vesznek csak részt egy nagy katonai műveletben, akiknek mind a politikai hajlandósága, mind a katonai képessége megvan erre.

³⁰ Egyes hírek szerint a törökországi incirliki légbázison tartott taktikai nukleáris fegyvereket a 2016 júliusi sikertelen puccskísérletet követően Romániába telepítették át – ezt hivatalosan nem ismerte el egyik fél sem.

elrettetés, az amerikai erők jelenléte Európában), mint egy-egy nagy tagállam számára, amelyek totális fegyveres konfliktusok kivételével képesek megvédeni magukat és szűk földrajzi környezetüket.

A fentiekén túlmenően az amerikai lakosság nagy többsége is hasznosnak ítéli az ország NATO-tagságát. Az NBC News 2017. február eleji közvélemény-kutatásában³¹ az amerikai válaszadók 80%-a az Egyesült Államok NATO-tagságát „jónak” értékelte az ország számára, és 62% úgy vélte, a szövetséges országok érdekeit is figyelembe kell venni a külpolitikai döntések során, még akkor is, ha ez kompromisszumokra kényszeríti Washingtonot. A NATO-tagság azért is fontos lehet, mert a válaszadók 36%-a nagyon aggódik, 30%-a valamelyest aggódik amiatt, hogy az Egyesült Államok a következő négy évben belesodródik egy jelentős háborúba. Oroszországot 25% tekinti „barátságos” országnak, 43% „barátságtalannak”, 18% pedig egyenesen ellenségnek (míg Kínát 45% barátságosnak, 37% barátságtalannak és 8% ellenségnek). Ez is táplálhatja azt a véleményt, hogy az ország külpolitikai aktivitását csökkenteni kellene (40%), vagy a jelenlegi szinten megőrizni (32%), és csupán 25% támogatna fokozottabb külpolitikai tevékenységet.³²

Szélesebb értelemben a tagállamok NATO-képéről a PEW 2016 tavaszi, reprezentatív közvélemény-kutatása³³ alapján alkothatunk képet: a vizsgált 11 tagállamban a lakosság véleménye többnyire kedvező, a NATO létét és intézkedéseit biztonságuk fontos elemének tekintik.³⁴

A NATO-ról alkotott általános vélemény 11 tagállamban³⁵

³¹ Hannah HARTIG, John LAPINSKI, Stephanie PERRY: [Poll: Majority of Americans Worried about War, Feel Favorably Toward NATO](#), [online], Forrás: nbcnews.com [2017. 03. 01.] A felmérés nem véletlenszerűen kiválasztott reprezentatív mintán alapult, hanem a SurveyMonkey platform mintegy 3 millió önkéntes felhasználója közül kiválasztott 11.512 fő véleményét rögzítette, így többféle módszertani probléma is felmerülhet vele kapcsolatban, azaz leginkább tájékoztató jellegű.

³² A részletes eredményeket lásd: [NBC News – Survey Monkey Poll Results](#), [online], 2017. 02. 22. Forrás: nbcnews.com [2017. 03. 01.]

³³ Danielle CUDDINGTON: [Support for NATO is Widespread Among Member Nations](#), [online], 2016. 07. 06. Forrás: pewresearch.org [2017. 03. 01.]

³⁴ Görögország esetében az alacsony támogatottság oka vélhetően egyrészt a történelmi görög-török szembenállás, amelyben földrajzi elhelyezkedése, katonai képességei miatt Törökország nagyobb jelentőséggel jelenhet meg, amit a görögök nem néznek jó szemmel; másrészt a görög-macedón névvita miatti ellentét és az ennek következtében Görögországot ért sok szövetséges kritika, harmadrészt az országot megrendítő gazdasági válság miatti általános elégedetlenség hatása.

³⁵ CUDDINGTON, i. m.

Stratégiai töréspontok 2017-ben

Védelmi kiadások és az európai védelmi együttműködés

Mint arra korábbi elemzésünkben rámutattunk, az Egyesült Államok részéről a politikai nyomásgyakorlás az európai szövetségesek irányában a nagyobb védelmi hozzájárulás elérése érdekében nem új dolog: számos példa volt rá a NATO történetének több mint hat évtizede alatt, a hidegháború időszakában is, elsősorban akkor, amikor az amerikai külpolitika csökkenteni kívánta globális elköteleződését.³⁶ Jelenleg még azt látjuk, hogy Trump elnök visszafogott a külpolitikai szerepvállalás kapcsán, de ez nemcsak a választási kampányban hangoztatott izolacionalizmussal magyarázható, hanem egyszerűen az apparátus átállásának lassúságával és döccenőivel is. Mivel Trump elnökségének első időszakában láthatóan a pénzügyi világból szerzett gyakorlatokat alkalmazza – például a „valami valamiért” elvet követve feltételesé teszi a korábban adottságnak tekintett szövetségesi garanciákat (*transactional foreign policy*)³⁷ –, a védelmi kiadások számszerűsíthető területe lehet az egyik olyan kérdés, amiben a szövetséges államoknak lépniük kell.

2016-ban a NATO saját kimutatásai szerint is csupán öt tagállam – az Egyesült Államok (a GDP 3,61%-a), Görögország (2,38%), Nagy-Britannia (2,21%), Észtország (2,16%) és Lengyelország (2%) – teljesítette a védelmi kiadásoknak a GDP 2%-ára vonatkozó célját. Amennyiben Trump elnöknek ez a kérdés tartósan fontos marad, akkor minden tagállam fokozódó politikai nyomásra számíthat 2017-ben, s a teljesítés vagy a gyorsabb teljesítés lehet a bilaterális kapcsolatok egyik kulcsa és mozgatórugója az Egyesült Államok és az egyes európai tagállamok között.³⁸ A 2017. májusi NATO-csúcstalálkozót a tehermegosztásról és hiányzó képességek közös fejlesztéséről, a műveleti szerepvállalás fokozásáról és a kölcsönös biztonsági garanciákról megújuló párbeszéd vezetheti fel, a csúcson pedig újfent szükség lehet valamilyen politikai és gazdasági állásfoglalásra. Ez a newporti vállalások teljesítésének meggyorsítására vonatkozhat, azaz nem 2024-ig, hanem már hamarabb – vélhetően 2020-ig, a következő amerikai elnökválasztási kampányidőszakig – is eredményt kell felmutatni.

Mindez az európai államok védelempolitikájára kettős hatást gyakorol: egyrészt a nemzetközi biztonsági helyzet romlásával párhuzamosan újabb ösztönzést éreznek védelmi kiadásaik növelésére, másrészt egyre inkább nemcsak hasznosnak, hanem szükségszerűnek is tűnik az európai védelmi képességek és cselekvési potenciál megerősítése, nevezük ezt akár „a NATO európai pillérének”, akár „európai védelmi uniónak”. 2017 egyik stratégiai töréspontját az jelentheti, hogy az amerikai külpolitika feltételezett módosulásai nyomán az európai államok közül melyek kívánnak elmozdulni az egységesebb, eredményesebb fellépés felé, annak nem csupán anyagi, hanem intézményi értelmében is.

Az „Iszlám Állam” ellenes amerikai stratégia változása és hatása Európára

Az általános közel-keleti instabilitás és az úgynevezett „Iszlám Állam” jelentette fenyegetés továbbra is erőteljesen kihat Európa biztonságára. A megnövekedett migrációs nyomáson és terrorveszélyen keresztül az Európai Unió állampolgárai a közelmúltban közvetlenül is tapasztalhatták a szíriai, iraki, líbiai és jemeni válság következményeinek egy részét. A Közel-Keleten zajló konfliktusok stratégiai szinten azonban egyéb kockázatokat és fenyegetéseket is hordoznak a kontinens számára.³⁹ Bár az „Iszlám Állam” visszaszorulása folyamatos, a szervezet szíriai központja, Rakka még mindig a dzsihádisták ellenőrzése alatt áll, mint ahogyan az iraki Moszult sem sikerült még teljesen felszabadítani; arról nem is

³⁶ CSIKI, i. m. 9–10. o.

³⁷ Leon HADAR: *The Limits of Trump's Transactional Foreign Policy*, [online], 2017. 01. 02. Forrás: nationalinterest.org [2017. 03. 01.]

³⁸ CSIKI, i. m. 5. o.

³⁹ Az „arab tavaszt” követően kialakult bizonytalan helyzet beszűkíti az EU gazdasági lehetőségeit, csökkenti energiabiztonságát; a társadalmi biztonság területén pedig az „Iszlám Állam” európai fiatalok tucatjait/százait radikalizáló szélsőséges ideológiájának terjedése, illetve az identitásbiztonság kérdésének középpontba kerülése az események legfontosabb, Európát érintő hozadéka. A sokszereplős, különböző érdekeket szembeállító, bonyolult szíriai geopolitikai játszma folyamatosan magában hordozza a konfliktus eszkalációjának veszélyét; feszültséget szít a korábbi szövetségesek között (lásd például a Törökország és az Egyesült Államok, illetve Németország közötti feszültséget a kurdok támogatásának kérdése miatt); a szíriai események összekapcsolása egyéb kérdésekkel egy szélesebb alkufolyamat részeként pedig csökkenti a Nyugat mozgásterét más, a régió kívüli kérdésekben is. Példa erre a szíriai és ukrán válság összekapcsolása Oroszország részéről. Az alkufolyamat részeként Moszkva megpróbálhatja például függővé tenni a szíriai együttműködést a nyugati szankciók enyhítésétől, vagy éppen a Krim elcsatolásának elismerésétől.

beszélve, hogy a két stratégiai jelentőségű város visszafoglalása még messze nem jelenti az „Iszlám Állam” teljes felszámolását, és legfőképpen nem jelenti automatikusan Irak és Szíria stabilitásának helyreállítását.

James Mattis európai útja során az „Iszlám Állam” elleni koalíciót alkotó tagállamok képviselőivel a szélsőséges szervezet elleni harc fokozásának lehetőségeiről is egyeztetett.⁴⁰ Trump elnök január 28-án arra utasította a washingtoni adminisztrációt, hogy harminc napon belül dolgozzanak ki egy átfogó tervet az „Iszlám Állam” legyőzésére, eleget téve ezzel korábbi választási ígéretének.⁴¹ Az elnöki utasítás⁴² kiemeli az új koalíciós partnerek felkutatásának szükségességét az „Iszlám Állam” elleni harchoz, valamint azon lépéseket, melyek a meglévő partnerek harcképességének növelését célozzák. A javaslatnak emellett magában kell foglalnia az Egyesült Államok fegyveres erőinek művelet-végrehajtási szabályait (*rules of engagement* – ROE) érintő változtatásokat; egy átfogó stratégiát az „Iszlám Állam”, illetve radikális iszlamista ideológiájának elszigetelésére és delegitimálására nyilvános diplomácián, információ és kiberműveleteken keresztül; valamint az „Iszlám Állam” bevételeit ellehetetlenítő lépéseket.

A dokumentum az előírt határidőre elkészült, tartalmát azonban – e sorok írásáig – nem hozták nyilvánosságra. Bár a sajtóban jelentek meg különböző hírek a terv egyes elemeire vonatkozóan, hivatalosan megerősített információ egyelőre nem áll rendelkezésünkre. Az egyik legjelentősebb döntés, amit Donald Trumpnak meg kell hoznia, hogy továbbra is elsősorban a helyi erőkre támaszkodik-e az „Iszlám Állam” elleni fegyveres harcban, vagy nagyobb amerikai katonai vezetést vállal, adott esetben akár nagyobb szárazföldi erő alkalmazásával? Az elnök számára összeállított javaslatok között szerepelhet az Irakban és Szíriában kiképzőként, tanácsadóként és különleges műveletek keretében jelenleg szolgáló mintegy hatezer amerikai katona létszámának növelése, a hírszerzési tevékenység és a légi műveletek fokozása, ugyanakkor lehetőségként merül fel harcoló szárazföldi alakulatoknak a térségbe küldése is.⁴³ Ez utóbbi mérlegelésekor az elnöknek a rövid távú katonai haszon mellett a szélesebb összefüggéseket és kockázatokat is figyelembe kell vennie (például az amerikai közvélemény és az iszlám világ várható negatív reakciója,⁴⁴ a közel-keleti viszonyok törékenysége). A ROE-t érintő változtatási javaslatok között nagy valószínűséggel szerepel a támadható célpontok kiterjesztése: amennyiben Trump elnök kész felvállalni a civil áldozatok számának növekedését, az gyorsíthatja a műveletek sebességét és Moszul felszabadításának folyamatát.⁴⁵ A Pentagon vélhetően arra is javaslatot tesz, hogy nagyobb szabadságot kapjon a napi szintű, rutin harci feladatokkal kapcsolatos döntések meghozatalában.⁴⁶ Egy további lehetőség a kurdoknak, mint az „Iszlám Állam” elleni egyik leghatékonyabb szárazföldi erőnek nyújtott támogatás növelése, ez a kérdés azonban szintén nagyon érzékeny, tekintve, hogy a NATO-tagállam Törökország terrorszervezetnek tekinti a szíriai

⁴⁰ Az „Iszlám Állam” elleni koalíció európai tagjainak hozzájárulása a műveletekhez 2016 augusztusában a következő volt: Kiképző/tanácsadó (fő): Belgium (35), Dánia (180), Egyesült Királyság (400), Észtország (10), Finnország (100), Franciaország (1000), Hollandia (150), Lengyelország (60), Lettország (10), Magyarország (150), Németország (150), Olaszország (1500), Norvégia (150), Portugália (30), Spanyolország (300), Svédország (35), Törökország. Légicsapásokban vesz részt: Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia, Egyesült Királyság, Törökország (kiképző bázisok biztosítása). Egyéb hozzájárulások: például Norvégia különleges erőkkel (150 fő), Lengyelország 4 darab F-16C repülőgéppel felderítő-megfigyelő tevékenységben, stb. Bővebben lásd: Kathleen J. MCINNIS: [Coalition Contributions to Countering the Islamic State](#), [online], 2016. 08. 24. Forrás: fas.org [2017. 02. 15.] 8–11. o.

⁴¹ Melissa CHAN: [Donald Trump Wants Military to Hatch Plan to Stop ISIS in 30 Days](#), [online], 2016. 09. 07. Forrás: Time.com [2017. 02. 15.]

⁴² [Presidential Memorandum Plan to Defeat the Islamic State of Iraq and Syria](#), [online], 2017. 01. 28. Forrás: Whitehouse.gov [2017. 02. 15.]

⁴³ A lehetséges szárazföldi erőalkalmazás mértéke egyelőre kérdéses, a szakírók 3–30 ezer közötti létszámról beszélnek. Az első lépés március 9-én meg is történt: 2500 katona Kuvaitba telepítéséről döntöttek, akik szükség esetén az iraki és szíriai harci feladatokba kapcsolódhatnak be. Charlsy PANZINO – Andrew DEGRANDPRE: [The U.S. is Sending 2,500 Troops to Kuwait, Ready to Step up the Fight in Syria and Iraq](#), [online], 2017. 03. 09. Forrás: Army Times [2017. 03. 10.]

⁴⁴ Egy 2016. augusztusi felmérés szerint az amerikaiak 42%-a támogatná szárazföldi erők telepítését a térségben. Adam TAYLOR: [Poll: Most Americans support U.S. military action in Syria — but only want a limited amount](#), [online], 2016. 08. 15. Forrás: washingtonpost.com [2017. 02. 15.] Az első, a harcokban életüket vesztett amerikai katonák holttesteinek hazaérkezését követően azonban ez az arány minden bizonnyal tovább csökkenne. A közel-keleti társadalmakban a beavatkozás az Amerika-ellenes közhangulat és radikalizáció növeléséhez járulna hozzá.

⁴⁵ Obama elnök 2016 nyarán aláírt rendelete különösen szigorú intézkedéseket vezetett be a civil veszteségek elkerülése érdekében, lásd: [Executive Order -- United States Policy on Pre- and Post-Strike Measures to Address Civilian Casualties in U.S. Operations Involving the Use of Force](#), [online], 2016. 07. 01. Forrás: obamawhitehouse.archives.org [2017. 02. 27.]

⁴⁶ Daniel R. DEPETRIS: [Here's How Trump's Pentagon Could Take On ISIS](#), [online], 2017. 02. 07. Forrás: nationalinterest.org [2017. 02. 15.]

kurd Demokratikus Egyesülés Pártját (PYD). A Trump-adminisztráció folytathatja az egyensúlyozást a két fél között a kurdoknak juttatott támogatás feltételekhez kötésével, illetve Ankara valamilyen formájú kompenzálásával, de elméletileg lehetőségként áll előtte az is, hogy oldalt válasszon. Törökország nemrég ismételt felajánlotta, hogy részt vesz Rakka felszabadításában, amennyiben a PYD nem vállal szerepet az offenzívában.⁴⁷ Washington úgy is dönthet, hogy harcuk növelése érdekében nehézfegyverekkel látja el a kurdokat.⁴⁸ A kurd függetlenedési törekvések bátorításaként is felfogható lépés azonban újabb fegyveres konfliktusok fellángolásához járulhat hozzá a térségben.

Az elmúlt napok fejleményei egyfajta korai előrejelzésként is szolgálhatnak arra vonatkozóan, hogy mit várhatunk a közeljövőben. John Dorrian ezredes, az „IÁ” elleni koalíció szóvivője március 9-én bejelentette, hogy az Egyesült Államok további 400 katonát (tengerészgyalogosokat, különleges műveleti erőket) telepített Szíriába, akik együttműködnek a helyi erőkkel, de nem vesznek közvetlenül részt a harcokban.⁴⁹ A Reuters értesülései szerint az adminisztráció emellett konkrét lehetőségként fontolgatja legfeljebb ezer amerikai katona Kuvaitba telepítését egyfajta „tartalékként”, akiknek a szíriai műveletekben történő alkalmazásáról a Szíriában szolgálatot teljesítő amerikai katonai vezetők dönthetnének, ami nagyobb rugalmasságot biztosítana számukra a harctéren jelentkező váratlan kihívások kezeléséhez.⁵⁰ A legutóbbi amerikai nyilatkozatok a szíriai Manbídzs térségében végrehajtott csapatmozgásokkal összhangban pedig azt mutatják, hogy Washington igyekszik mindent megtenni a Törökország és a PYD közötti konfliktus eszkalálódásának elkerülése érdekében.

A változás az Egyesült Államok „Iszlám Állam” elleni politikájában nemcsak közvetetten lesz hatással Európa biztonságára, hanem egyrészt ismét lépéskényszert teremt az európai államok számára, hogy foglaljanak állást egyes kérdésekben – a kurd és török fél közötti kapcsolat a legérzékenyebb ügy, elsősorban Németország számára –, másrészt pedig amerikai igény esetén a katonai szerepvállalás növelését is várhatják tőlük. A védelmi kiadások várt növelésével összefüggésben ugyancsak elképzelhető, hogy azok az államok, amelyek rövid időn belül komoly növelést nem tudnak (vagy nem akarnak) végrehajtani, „politikailag kompenzálnak”, azaz nagyobb műveleti szerepvállalással bizonyítják, hogy megbízható, jól teljesíthető szövetségesek. Ez az állásfoglalás és a nagyobb műveleti szerepvállalás kérdése képezhetik a következő stratégiai töréspontot 2017-ben az európai államok és az Egyesült Államok viszonyában.

Az afganisztáni stabilizáció követelményei

Két évvel az ISAF műveletek befejezését, valamint a Resolute Support művelet megkezdését követően, az afganisztáni biztonsági helyzet továbbra is rendkívül instabil, köszönhetően annak, hogy a talibán és a hozzá köthető felkelő csoportok körülbelül az ország 30%-át ellenőrzésük alatt tartják.⁵¹ Bár 2016 májusában egy célzott dróntámadással sikerült likvidálni Aktár Mohamed Manszúr mollát, a talibán vezetőjét, ám ez mégsem tudott gátat szabni a szervezet terjeszkedésének a déli tartományokban. Ezzel együtt, bár a legitim kabuli kormányzat egyelőre stabilnak mondható, a nemzetközi koalíció közvetlen katonai és pénzügyi támogatása nélkül a központi hatalom hamar az összeomlás szélére kerülne. Ráadásul a biztonsági problémákat csak fokozza, hogy az afgán gazdaság kilátásai továbbra is negatívak, köszönhetően a strukturális problémáknak, az alacsony adóbevételeknek, valamint a haderő fenntarthatatlan kiadásainak. Éppen ezért a külföldi donorok támogatása 2017-ben is létfontosságú az ország működtetése szempontjából.

Jelenleg a NATO tagállamok mintegy 13500 katonája⁵² állomásozik az országban a Resolute Support művelet keretében, akik elsősorban az Afgán Nemzeti Védelmi és Biztonsági Erők kiképzéséhez és támogatásához járulnak hozzá.⁵³

⁴⁷ Erdogan says end goal of Turkish operation in Syria is Raqqa, [online], 2017. 12. 02. Forrás: reuters.com [2017. 02. 15.]

⁴⁸ Lolita C. BALDOR: Trump Poised to Seek New Military Options for Defeating ISIS, [online], 2017. 01. 26. Forrás: Military.com [2017. 02. 15.]

⁴⁹ Tom PERRY: U.S. adds to forces in Syria to expedite IS defeat in Raqqa: coalition, [online], 2017. 03. 09. Forrás: reuters.com [2017. 03. 09.]

⁵⁰ Phil STEWART: Exclusive: U.S. weighs deploying up to 1,000 'reserve' troops for IS fight, [online], 2017. 03. 08. Forrás: reuters.com [2017. 03. 09.]

⁵¹ Kenneth KATZMAN: Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy, [online], 2017. 01. 12. Forrás: fas.org [2017. 02. 20.]

⁵² 2017 februárjában a NATO-műveletben 13459 katona települt Afganisztánban, ebből a legnagyobb kontingensek: Egyesült Államok – 6941 fő, Olaszország – 1037 fő, Németország 980 fő, (Grúzia partnerállamként – 870 fő), Románia – 588 fő, Törökország – 558 fő, Egyesült Királyság – 500 fő. A tagállamok többsége 100 fő alatti katonai erőt állomásoztat az országban (Magyarország 90 fő). Resolute Support Mission Placemat, [online], 2017. 02. 01. Forrás: nato.int [2017. 02. 10.]

⁵³ Resolute Support Mission (RSM): Key Facts and Figures, [online], 2017. február. Forrás: nato.int [2017. 02. 20.]

Rajtuk kívül további 2.000 amerikai katona az al-Káida és a hozzá köthető terrorista csoportok elleni műveletekben vesz részt.⁵⁴ Mindez azt is jelenti, hogy az Obama-adminisztrációnak 2016 során változtatnia kellett az eredeti tervein, amelyek szerint 2016 végére mindössze 5500 (illetve a kezdeti 2011-es tervek alapján alig 1000) amerikai katona maradt volna az ország területén.⁵⁵ Március 9-én Joseph Votel tábornok, az amerikai Központi Stratégiai Parancsnokság (CENTCOM) parancsnoka kongresszusi meghallgatásán annak a véleményének adott hangot, hogy a jelenlegi kiképző-támogató NATO-műveletet meg kell erősíteni ahhoz, hogy megőrizték a kormányzat stabilitását és megállítsák a szélsőségesek – mind az al-Káida, mind az „Iszlám Állam” – afganisztáni terjeszkedését.⁵⁶

Tekintettel arra, hogy 2024-ig stratégiai partnerségi megállapodás köti a NATO-t Afganisztánhoz, és láthatóan nagyobb amerikai szerepvállalásra van szükség, mint tervezték, a Trump adminisztráció által ígért nemzetközi terrorellenes fellépés megerősítéséhez jó eséllyel a szövetségesektől is nagyobb hozzájárulást fognak várni – nemcsak az „Iszlám Állam” ellenében, hanem Afganisztánban is. Azzal kapcsolatban, hogy Afganisztán stratégiai töresponttá válik-e, a biztonsági helyzet fejleményei és az amerikai tervek függvényében alkothatunk majd képet, körülbelül a májusi brüsszeli csúcstalálkozó időszakára.

Az Oroszországhoz fűződő viszony

A Donald Trump külpolitikájára vonatkozó 2016. végi és 2017. eleji előrejelzések és sajtótalálgatások mind az amerikai, mind pedig az európai médiában fontos kérdéssé tették az Obama-adminisztráció alatt elhidegült amerikai-orosz kapcsolatok kérdését. Elsősorban azért, mert Donald Trump elnökjelöltként, sőt már megválasztott elnökként is több olyan kijelentést tett Oroszországra és az Oroszországgal szembeni szankciókra,⁵⁷ illetve Vlagyimir Putyinra⁵⁸ vonatkozóan, melyekből az elemzők egy része azt a következtetést vonta le, hogy az üzleti világból érkező és oroszbarátnak, vagy legalábbis az orosz biztonsági igényekkel és hatalmi törekvésekkel szemben a korábbinál megértőbbnek mutató új elnök éles, békülékeny fordulatot kíván végrehajtani az Egyesült Államok és Oroszország viszonyában.⁵⁹ A nyilatkozatok és twitter-üzenetek mellett erre utalt Michael Flynn tábornok 2017. január 20-ai kinevezése a Nemzetbiztonsági Tanácsba, az új elnök közelebbi környezetében feltűnő személyek oroszországi kapcsolatai,⁶⁰ továbbá a New York Times által 2017. február 19-én közzétett, Ukrajnára vonatkozó béketerv is.⁶¹

Míg azonban a Donald Trump által hangoztatott izolacionizmus, illetve a nyilatkozataiban is gyakran tetten érhető bizonytalanság, önellentmondás és kiszámíthatatlanság egységes európai kritikában részesült, az új elnök Oroszországgal kapcsolatos megnyilatkozásai megosztják az európai államokat. Az amerikai-orosz kapcsolatok lehetséges változása,

⁵⁴ Kenneth KATZMAN, i. m.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Shawn SNOW: [CENTCOM Commander Supports Troop Increase in Afghanistan](#), [online], 2017. 03. 09. Forrás: Military Times [2017. 03. 09.]

⁵⁷ Andrew BUNCOMBE: [Henry Kissinger has 'advised Donald Trump to accept' Crimea as part of Russia](#), [online], 2016. 12. 27. Forrás: Independent.co.uk [2017. 03. 08.]; Katie FORSTER: [Donald Trump suggests sanctions against Russia may be dropped if Moscow is 'helpful'](#), [online], 2017. 01. 17. Forrás: independent.co.uk [2017. 03. 08.]; Benjamin ALTER: [Will Trump Lift U.S. Sanctions Against Russia?](#) [online], 2017. 01. 27. Forrás: foreignaffairs.com [2017. 03. 08.]; Michael MCPAUL: [How Trump Can Play Nice With Russia, Without Selling Out America](#), [online], 2017. 01. 06. Forrás: foreignpolicy.com [2017. 03. 08.]

⁵⁸ Luis NELSON: [Trump tweets praise of Putin: 'I always knew he was very smart!'](#) [online], 2016. 12. 30. Forrás: politico.com [2017. 03. 08.]; Ben SMITH, Louisa BROOK-HOLLAND, Rob PAGE: [Donald Trump on foreign and defence policy](#), [online], 2016. 11. 15. Forrás: researchbriefings.parliament.uk [2017. 03. 08.] 4-5. o.

⁵⁹ Uo. 5-6. o.; Ulrich SPECK: [Will Trump cut a deal with Putin?](#) [online], 2017. 12. 22. Forrás: realinstitutoelcano.org [2017. 03. 03.]; Flemming Splidsboel HANSEN: [Donald Trump and US-Russian relations. Geopolitical Bromance or Business-as-usual?](#) [online], 2016. 11. Forrás: diis.dk [2017. 03. 08.]

⁶⁰ Tessa STUART: [A Who's Who of the Trump Campaign's Russia Connections](#), [online], 2017. 03. 02. Forrás: rollingstone.com [2017. 03. 08.]; David SMITH: [Will Russia connection become the Trump administration's Watergate?](#) [online], 2017. 03. 04. Forrás: theguardian.com [2017. 03. 08.]; Ben MATHIS-LILLEY: [Trump Adviser Admits to Private Communication With Account Linked to Russian Election Hackers](#), [online], 2017. 03. 10. Forrás: slate.com [2017. 03.11.]

⁶¹ Megan TWOHEY, Scott SHANE: [A Back-Channel Plan for Ukraine and Russia, Courtesy of Trump Associates](#), [online], 2017. 02. 19. Forrás: Nytimes.com [2017. 03. 08.]. Az oroszbarát ukrán oligarchák által kezdeményezett, de Moszkvával sem egyeztetett terv szerint a béke fejében „kivonnák az orosz csapatokat Kelet-Ukrajnából”, az ukrán lakosságot pedig megszavaztatnák, hogy 50-100 évre bérbe adják-e a Krím-félszigetet Oroszországnak. [Még a Kreml is abszurdnak tartja a Trumpnak benyújtott ukrán béketervet](#), [online], 2017. 02. 21. Forrás: Inforadio.hu [2017. 03. 08.].

különösen pedig egy olyan fordulat, amely radikálisan szakít az euro-atlanti közösség addigi egységes Oroszország-politikájával, legerőteljesebben azokban a kelet-közép-európai államokban növelte az aggodalmakat (balti államok, Lengyelország, Románia), ahol Oroszországban már a 2008. augusztusi grúz-orosz háború óta egy a nemzetközi jog normáit megsértő, érdekeit egyre nyersebben érvényesítő, nyíltan az Európai Unió és a NATO egységének megbontására törekvő nagyhatalmat látnak.⁶² De bírálta Trump Oroszországgal kapcsolatos elképzeléseit és nyilatkozatait Gernot Erlel, a Merkel-kabinet oroszpolitikájáért felelős koordinátora is, mondván: Washington aláaknázza az Oroszországgal kapcsolatos közös álláspont kialakításának lehetőségét.⁶³ A második oldalon viszont jó néhány európai ország (például Olaszország, Görögország, Magyarország vagy Bulgária, de bizonyos értelemben Franciaország is) jóval nyitottabban fogadta Trump elnök kompromisszumot sugalló Oroszország-politikáját. Részben, mert ezen országon egy része már az amerikai elnökválasztási kampány kezdete előtt, Trump megjelenésétől függetlenül is megkérdőjelezte az Oroszországgal szembeni nyugati szankciók hatékonyságát és értelmét, mondván: a szankciók az európai gazdaságoknak is komoly kárt okoznak, miközben hatásuk jótényit sem változtatnak a putyini politikán. Részben azonban azért is – jóllehet erről kevesebbet szóltak azok, akik elsősorban a gazdasági érdekek miatt vitatják a szankciókat –, mert sokan úgy érzékelik, hogy Oroszország tartós elszigetelése az orosz-nyugati kapcsolatokat a hidegháború időszakára jellemző elhidegüléshez és szembenálláshoz vezette Barack Obama elnöksége alatt, ami ugyancsak komoly biztonsági kockázatot jelent Európa számára.⁶⁴ Ez utóbbiak többsége ezért az új enyhülési politikához fűződő viszonyát, alapvetően annak megvalósításától teszik függővé, mondván: szó lehet róla, ha az nem az Oroszország által utóbbi években Ukrajnában (Krím, Donyec-medence) vagy Szíriában kieroszakolt status quo egyszerű tudomásulvételét jelenti, hanem a kialakult konfliktusok kompromisszumos megoldása felé vezető folyamatot segíti.⁶⁵ Ha Ukrajnakeresésén nem is, de Szíria esetében ennek szükségességét az új amerikai elnöknek is érzékelnie kell, hiszen Szíriában a 2016-ban kialakult orosz-török-iráni koalíció elsősorban arra használta fel az Obama-adminisztráció visszafogottságát, hogy egy az Egyesült Államok térségbeli pozícióit gyengítő megoldás felé vezesse a folyamatokat.⁶⁶

Az új amerikai adminisztráció első gyakorlati lépéseiből úgy tűnik, hogy egy megfontoltabb és szövetségesekkel koordináltabb Oroszország-politika szükségességéről egyelőre Donald Trumpot is sikerült meggyőzni. Mindenesetre a hazugságon kapott és február 13-án lemondott Michael Flynn helyére kerülő H.R. McMaster nyugalmazott tábornokot egyértelműen elfogulatlanak jellemezte orosz ügyekben az amerikai és nemzetközi sajtó. Az új amerikai ENSZ-nagykövet, Nikki Haley már első biztonsági tanácsbeli felszólalásában igen keményen kritizálta Oroszországot a kelet-ukrajnai szeparatisták támogatása miatt, s azt is határozottan kijelentette, hogy az Egyesült Államok Ukrajna részének tekinti a Krímet.⁶⁷ Lényegében hasonlóan fogalmazott Mike Pence alelnök első európai látogatásán, Brüsszelben és Münchenben.⁶⁸ Daniel Fried pedig, az amerikai külügyminisztérium szankciókért felelős megbízottja egy háttérbeszélgetésben azt is egyértelművé tette, hogy az Egyesült Államok egyelőre fenn kívánja tartani az Oroszországgal szembeni szankciókat.⁶⁹ Sőt tudjuk azt is, hogy Oroszország kérdése nem csupán az egyik fontos pontja lesz a március 14-ei Trump-Merkel találkozónak, de az amerikai elnök egyenesen tanácsokat vár a kancellárasszonytól az amerikai Oroszország-politi-

⁶² TÁLAS Péter: *Az orosz-grúz háború hatása a kelet-közép-európai biztonságfelfogásra. Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, VII. évf. 2014/2. 17-35. o.; Radvile KASPERAVICIUTE: *Why the people of the Baltic states are fearful of a President Trump*, [online], 2016. 11. 15. Forrás: theguardian.com [2017. 03. 08.]; Michal GOSTKIEWICZ: *Trump przehandluje z Putinem interesy Polski? Co jego wybór oznacza dla nas? [SCENARIUSZE]*, [online], 2016. 11. 10. Forrás: gazeta.pl [2017. 03. 08.]; Linda KINSTLER: *What Trump Means for Central and Eastern Europe*, [online], 2016. 11. 28. Forrás: theatlantic.com [2017. 03. 08.]

⁶³ *Donald Trump undermines joint position towards Russia says German government official*, [online], 2017. 02. 15. Forrás: telegraph.co.uk [2017. 03. 08.]

⁶⁴ *The Trump Presidency: what consequences will this have on Europe?* [online], 2017. 01. 16. Forrás: robert-schuman.eu [2017. 03. 08.]

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ Witold RODKIEWICZ: *Russia strengthens its presence in the Middle East*, [online], 2017. 01. 25. Forrás: osw.waw.pl [2017. 03. 08.]

⁶⁷ Nicole GAOUILLE, Richard ROTH: *UN Ambassador Haley hits Russia hard on Ukraine*, [online], 2017. 02. 03. Forrás: Edition.cnn.com [2017. 03. 09.]

⁶⁸ Kevin LIPTAK: *Pence: US will hold Russia accountable*, [online], 2017. 02. 18. Forrás: Edition.cnn.com [2017. 03. 09.]

⁶⁹ BIHARI Ádám: *Amerikai kormány: Magyarországnak fájdalmas, de akkor is maradnak a szankciók*, [online], 2017. 02. 23. Forrás: Hvg.hu [2017. 03. 09.]

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2017/6.

kájának kialakításához.⁷⁰ Biztosabb megállapításokat és következtetéseket azonban a Trump-adminisztráció Moszkvához fűződő viszonyáról csupán az új kabinet Oroszország-politikájára vonatkozó stratégiájának kialakítását és nyilvánosságra hozatalát követően tehetünk majd.

⁷⁰ Steve HOLLAND, Roberta RAMPTON: [Trump to ask Merkel for advice on Putin, Ukraine: U.S. officials](#), [online], 2017. 03. 10. Forrás: reuters.com [2017. 03. 11.]

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2017/6.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a Kutatóközpont munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Bazsó Márton, Csiki Tamás

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2012– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Csiki Tamás, Etl Alex, Pénzváltó Nikolett, Tálás Péter, Zavoianu Dóra, 2017

© Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2017